

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної
освіти

Виконала студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Ходак Катерина Олександрівна
Керівник: Бессараб А. О.
Рецензент: Застелло А. О.
Нормоконтроль _____ Микита ПАНОВ

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 85 с., 1 табл., 3 рис., 85 джерел.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікативних умінь особистості.

Предмет дослідження – вплив навчання майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти на результативність процесу розвитку їх комунікативних умінь.

Мета роботи – з'ясування впливу навчального процесу на становлення комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти.

Методи дослідження:

– *теоретичні*: аналіз, узагальнення і систематизація наукових даних;

– *емпіричні методи*: психодіагностичні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС) (шкала «комунікативні вміння»), тест Комунікативний профіль особистості, тест діагностики загального рівня комунікабельності (тест Ряховського).

Одержані дані були оброблені прийомами *математичної статистики*: непараметричний критерій Манна-Уїтні (U). Для обробки даних було використано програмне забезпечення: SPSS 11.0 for Windows та Microsoft Excel 2003.

РОЗВИТОК, КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ, МАЙБУТНІ ФАХІВЦІ,
ГАЛУЗЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вища освіта в Україні переживає кардинальні перетворення. Це стосується як впровадження новітніх форм організації навчального процесу (кредитно-модульна система, дистанційна освіта, інтерактивні комплекси навчання тощо), так і перегляду самого його змісту. Європейська інтеграція, курс на яку взяла наша держава, вимагає від закладів вищої освіти з підготовки фахівців, здатних до роботи за умов постіндустріального та інформаційного суспільства, яким є сучасна світова спільнота. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI ст.)» однією з чільних вимог до професійної підготовки майбутнього фахівця визначає сформованість його мовної і мовленнєвої компетенції.

Суспільство являє собою багатоякісну і багаторівневу систему відношень людини до світу. Воно включає не лише відношення людини до предметного світу, а й до інших людей, з якими вона вступає в прямі і опосередковані контакти, тобто спілкування.

Тому спілкування та комунікативні вміння здобувачів вищої освіти є пріоритетним компонентом у професійній підготовці. Національне відродження України неможливе без вільного володіння майбутньою інтелектуальною елітою суспільства українською мовою, що статтею 10 Конституції України утверджена як державна і є засобом міжнаціонального спілкування. За умов орієнтації закладів вищої освіти на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією, особливого значення для формування мовної й мовленнєвої компетенції здобувачів вищої освіти набуває вдосконалення комунікативних вмінь ще на етапі навчання у закладі вищої освіти.

Проблема комунікації посідає сьогодні одне з центральних місць у суспільстві, адже знання у вигляді інформації перетворилися за останні десятиріччя на головний фактор подальшого розвитку людства. За таких умов

на вищу школу покладається важлива місія підготовки майбутніх фахівців до життєдіяльності в межах інформаційного простору, формування в них здатності успішно організувати ділову комунікацію.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікативних умінь особистості.

Предмет дослідження – вплив навчання майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти на результативність процесу розвитку їх комунікативних умінь.

Мета роботи – з'ясування впливу навчального процесу на становлення комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти.

Завдання дослідження:

1. Описати теоретичні підходи до проблеми розвитку комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти.

2. Емпірично дослідити та порівняти рівень розвитку комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти початкових і старших курсів.

3. Розробити тренінгову програму формування комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають: загальнотеоретичні положення наукової психології про сутність особистості, закономірності її становлення та розвитку (Г. Абрамова, І. Бех, М. Боришевський, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Г. Костюк, С. Максименко, О. Реан, В. Рибалка); теорії комунікативної компетентності як багатовимірного феномена (В. Бездухов, С. Гончаренко, Б. Ельконін, В. Кан-Калик, О. Касаткіна, О. Леонт'єв, А. Маркова, В. Петровська та ін.); наукові підходи до формування комунікативних умінь засобами соціально-психологічного тренінгу (М. Васильєв, Ю. Жуков, В. Захаров, Г. Марасанов, Є. Сидоренко, Н. Хрящева).

Методи дослідження:

– *теоретичні*: аналіз, узагальнення і систематизація наукових даних;

– *емпіричні методи*: психодіагностичні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС) (шкала «комунікативні вміння»), тест Комунікативний профіль особистості, тест діагностики загального рівня комунікабельності (тест Ряховського).

Одержані дані були оброблені прийомами *математичної статистики*: непараметричний критерій Манна-Уїтні (U). Для обробки даних було використано програмне забезпечення: SPSS 11.0 for Windows та Microsoft Excel 2003.

Експериментальна база: Національний університет «Запорізька політехніка».

Практичне значення роботи: розроблено та впроваджено тренінгову програму формування комунікативних умінь у майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти. Результати дослідження можуть бути використані у роботі практичних психологів системи освіти.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 85. Загальний обсяг 85 сторінок, основного тексту – 76.

ВИСНОВКИ

Проведені теоретичне й емпіричне дослідження окресленої нами проблеми дозволило зробити такі висновки:

1. На сьогодні категорії «спілкування» та «комунікація» в психологічній і педагогічній науках розглядаються як найбільш важливі сторони способу життя людини. Теоретичний аналіз літератури дає можливість уточнити та розмежувати названі категорії у вузькому розумінні термінів та визначити останнє як складний процес, у ході якого відбувається не лише обмін інформацією, а й її формування, кодування, декодування, уточнення, розвиток, тобто що людина думає перед тим, як виголосити інформацію, яким чином виразити свою думку, як реагує на цю інформацію співрозмовник, яким чином відбувається процес обговорення.

Теоретичним підґрунтям, яке може презентувати спілкування та комунікацію як соціально-психологічну реальність, виступає «комунікативна компетентність». Під останньою розуміється інтегральне утворення, побудоване на комбінації відповідних пізнавальних відношень, практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань, умінь і всього того, що необхідне для активного спілкування та взаємодії. Таке утворення пронизує всі сфери людського життя й охоплює: компетентність у здійсненні перцептивної та інтерактивної функції спілкування, уміння слухати (рефлексивне та нереклексивне слухання), уміння й навички вербального та невербального спілкування, асертивність, лідерські вміння, конфліктну компетентність, ораторські вміння та вміння адаптувати мову до специфіки аудиторії, рольову компетентність, емпатію. Це компетентність у міжособистісному сприйнятті, міжособистісній комунікації, міжособистісній взаємодії, що дає можливість трактувати комунікативну компетентність як основу соціальної компетентності особистості.

Формування необхідних вмінь, знань, які є важливими для виконання професійної діяльності і можливості добитися успіхів у професійній кар'єрі в подальшому, відбувається протягом навчання майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти у закладі вищої освіти. Одним з головних завдань вузівської підготовки фахівців галузі спеціальної освіти є формування у них комунікативних вмінь.

2. Використані в нашому дослідженні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС), комунікативний профіль особистості, діагностика загального рівня комунікабельності (тест В. Ряховського) дають можливість зробити висновок, що за більшістю показників студенти і других, і четвертих курсів демонструють середній рівень розвитку комунікативних вмінь, який є недостатнім для ефективного здійснення професійної діяльності в галузі спеціальної освіти.

Рівень розвитку комунікативних вмінь здобувачів вищої освіти другого курсу знаходиться дещо на нижчому рівні, ніж студентів четвертого курсу. Але статистично значимі відмінності було виявлено лише за двома показниками – «комунікативні здібності» та «легкість спілкування», тому, на нашу думку, ми не можемо говорити про підтвердження гіпотези.

Проведене дослідження показало, що стихійний розвиток комунікативних вмінь протягом навчання у закладі вищої освіти не здатний забезпечити здобувачам вищої освіти необхідний рівень комунікативного розвитку для якісного опанування професією та виконання професійних обов'язків. І для того, щоб пришвидшити цей процес та підвищити рівень комунікативної компетентності майбутніх фахівців в галузі вищої освіти і розвивати в них усвідомлення і готовність до майбутньої професійної діяльності необхідно розробляти та впроваджувати програми психокорекційних впливів.

3. У освітній практиці сучасних закладів вищої освіти спеціальні психологічні методи активного впливу на особистість з метою професійної психокорекції її якостей поки що не набули широкого розповсюдження. Проте

це, на нашу думку, забезпечили б цілеспрямований розвиток умінь та навичок професійних взаємодій майбутнього спеціаліста, їх самопізнання. Соціально-психологічний тренінг, як активна форма підготовки, являє собою цілісну психолого-педагогічну систему, здатну допомагати людині у глибинному пізнанні нею як іншої людини, так і самої себе, своїх умінь спілкуватись і впливати на інших.

Застосування розробленого нами тренінгу комунікативної компетентності при підготовці майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти дозволить розвинути у них вміння організовувати свою взаємодію з іншими, розвинути комунікативні вміння, виробити навички професійного спілкування поведінки в дискусії.

Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо з поглибленим вивченням психологічних механізмів формування комунікативної компетентності в межах системи освіти; вивченням факторів, які заважають становленню достатнього рівня комунікативної компетентності; дослідженням ціннісно-мотиваційної зумовленості розвитку комунікативних умінь молоді.